

ממני והלאה. מעולם לא היה לי עסק, לא החזקתי אף פעם חשבון בנק, אף פעם לא היה בידי צ'ק, מעולם לא כתבתי אחד. את העניינים הכלכליים, עליהם דובר בסמינר, לא קשרתי לאיזו מציאות קיימת.

עשיתי עם נוח את הסיבובים הראשונים בכל המקומות שלגברעם היה מגע עסקי עמם, לרבות בנק הפועלים, בנק החקלאות וקרן הקיבוץ המאוחד. ועוד למספר בנקים ו"סוכנויות" למיניהם, שהיום היו מוגדרים כ"שוק כספים אפור". חובה של גברעם לא היה גבוה במיוחד - אך בלט חלקו הגדול כריבית קצוצה שמעבר לריבית בנקאית מסחרית. מקור מפוקפק לכספים אלה היה בבנק ברקליס, שם נוח פתח חשבון. אבל את ה'הלוואה' קבל באורח פרטי מפקיד זוטרי שבנוסף לריבית של 3% לחודש, היה צריך לשלוח לו ארגון ביצים לכל חג... היו עוד שניים, שלושה בנקים, בהם נוח פתח חשבון, עם אפשרות למשיכת יתר עד £1000, בתנאי הפעלה ערה של החשבון. בעצם, מחזור הכספים השוטף שלנו הספיק בקושי לבנק אחד ועם כל הרצון הטוב, לא יכולתי לתאר לעצמי כיצד מעבירים כספים דרך חמישה חשבונות שונים. הלוואה של אלף לירות עמדה גם אצל מוסכניק מסכן ברח' העלייה ואצל סוכן ביטוח מפוקפק בשד' רוטשילד. התברר לי מאוחר יותר, שאת כל הבלון הכספי הזה ניפח נוח לקראת החלפתו, מבלי לתת דעתו איך וממה להחזיר סכומים אלה, שהיו לתקופה קצרה בלבד. למעשה לא היה ממה להחזיר, או אף לשלם את הרבית השוטפת. הלוואות פשוט נאכלו. אם החוב של גברעם לא היה גבוה - ההכנסות היו זעירות.

ההכנסה במזומנים, מענפי המשק השונים לא עלתה, לכך למדתי לתדהמתי, על £20,000 לחודש. ההוצאות השוטפות, כולל התשלומים להחזר הלוואות והתחייבויות אחרות, הגיעו בקלות לסכום כפול מזה. כדי שבנסיונות אלו המשק בכל זאת יתפקד היה צורך בלוליינ ולא בגזבר סתם.

כדי לקיים את אוכלוסיית גברעם, על חברה וילדיה, המשק לא היה מספיק מפותח. תנובת החולבות הייתה נמוכה בהרבה מהרמה הארצית, שבימים ההם כבר הגיעה ל-6000 ליטר. גן הירק היה קטן ומחירי הירקות ירודים. ענף הלול היה ברמה סבירה, הן בהטלה והן במחזורי הפטמים, אך הוא לא מילא את החסר. הפלחה בדרום הארץ לעתים רחוקות השתלמה. כדי להיות רווחי היה צריך להגיע ל-400 ק"ג לדי'. הפרדס נותר בעייתו. דילול השורות, למרווחים של 8 X 4 מ' בשטח הנטוע, לא הביא לתוצאות המקווות.

אחת לחודש היה אפשר להוציא במרכז תנובה מקדמה ע"ח שיווק תוצרת מהחודש הקודם, לפני שחשבונות המכירה הגיעו למרכז (לפני עידן המחשבים). גובה המקדמה נקבע במיקח וממכר בין הפקיד והגזבר. האחרון מנפח את כמות התוצרת המשווקת עד כמה שאפשר, והראשון - הפקיד מלומד הניסיון, מקטין את הרשימה למינימום. לא אחת הכספים כבר הוצאו שבועות או חודשים מראש, באמצעות המחאות תנובה המפורסמות, אמצעי תשלום נוח ככרטיסי האשראי בימינו. לא פלא שהצ'ק שנתקבל לבסוף אכזב את הגזבר, אך לרוב היה קרוב למציאות. כשהכסף ביד, מיד עולה השאלה מה לעשות תחילה. הדבר החשוב ביותר היה לשמור על לוח התשלומים התקין לבנקים ולארגון הקניות. אבל פיזור צ'קים דחויים, ביד רחבה מצד נוח, לאלף ואחת מטרות, עשו את המשימה לבלתי אפשרית.

המגע עם הבנקים הבטיח מסגרת עסקית, אך הקשר עם ארגון הקניות וארגון משקי הדרום, היה עורק חיים. מרבית הקניות נעשו באמצעות 'משקי הדרום', גם הקניות ב'המשביר המרכזי' על כל מחלקותיו. את עלות הקניות היה צריך לכסות בצ'קים דחויים. האיום של סגירת החשבון, במקרה של פיגור בתשלומים הסדירים, תמיד ריחף כחרב מעל ראשו.

בבית הייתה מעט מאוד הבנה למצב הכספי האבסורדי הזה. הספקת כוסבה או זלק אינם עונים על צרכי החברים. מעבר להזמנות המחסנאיות ותשלום מס אחיד עדיין החבר מצפה שייענו להרבה דברים אישיים. מימון מתאים לבנייה, בריבית נמוכה ל-25 שנים, לא היה קיים, אך גם לקבל ארון בגדים לא היה סיכוי רב. אצל הגזבר, במצב הכספי של גברעם, הלוואה, כל הלוואה, הייתה רק אמצעי תשלום, אף פעם לא אמצעי להשקעה. זה היה שורש הנכשלות המשקית.

כעבור שבועיים נוח עזב אותי לנפשי. לא היה גם יותר מה להראות או להסביר. הייתי לעצמי בתל-אביב, מבלי שהייתי חכם יותר ובקיא יותר. למעשה לא היה מה לעשות. עמדתי חסר אונים מול שיטפון חזרת הצ'קים הדחויים, שלא היה במה לכסותם. אף לא היה לי אומץ לב לנסוע הביתה ביום חמישי, כשלא יכולתי לדאוג לביצוע ההזמנות ולמזומנים להוצאות שוטפות. מחלקת הקניות של הקיבוץ לא הייתה מוכנה עוד לקבל את